

СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА

УДК: 314:711.13:316.3:33

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СЕЛА

О. Д. Костюк, к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

В статті досліджено основні проблеми сільських територій та обґрунтовано необхідність їх соціального відродження.

Ключові слова: аграрний сектор, сільська місцевість, виробництво, споживання, розвиток, реформи.

Постановка проблеми. Аграрний сектор, як і вся світова економіка, вступив в нову еру розвитку, якій притаманні стрімкі зміни, швидке старіння технологій та маркетингових ідей, системне мислення, постійне навчання, миттєві реакції на нові тенденції та здатність працювати в умовах нестабільності і ризиків. Основним джерелом доданої вартості в такій економіці є люди зі своїми знаннями та умови реалізації їх потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних та прикладних аспектів проблеми удосконалення використання соціальної складової управління в сільськогосподарських підприємствах зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Б.М. Андрушків, М. Вебер, В.М. Гриньова, Й.С. Завадський, Х. Маккей, С.А. Наумова, Г.М. Чорний, В. В. Юрчишин та інші.

Варто зазначити, що багато питань соціального розвитку галузі, функціонування аграрного сектора в умовах глобалізації економіки все ще недостатньо вивчені і не отримали належного висвітлення як у наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності товаровиробників.

Формування цілей статті. Проаналізувати основні соціальні проблеми розвитку аграрного сектора та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення нових відносин у вітчизняному аграрному секторі відбувається в складних умовах переходу від технократичного управління, коли домінувало забезпечення виробництва технікою, технологіями та інформацією до управління через навчання, самоосвіту, розвиток підприємницького мислення та формування у працівників психології власників-бізнесменів.

На сьогодні у селі проживає близько 32% населення України, це майже 14,5 мільйонів людей. В сільському господарстві України функціонують близько 14,8 тис. підприємств різних організаційно-правових форм, 41,7 тис. фермерських та 4,5 млн особистих селянських господарств. Галузь характеризується низьким рівнем державної підтримки – 0, 22% ВВП, в той час, коли частка аграрного сектора у ВВП становить 9,3%. У країнах ЄС ці показники становлять відповідно 4,1% і 4%.

Актуалізація проблем соціального прогресу аграрного сектора і його працівників як кінцевої і найважливішої мети розширеного відтворення

створює умови для сталого розвитку суспільства, шляхом відтворення найбільш ефективного ресурсу – людського капіталу. Адже саме він є визначальним, оскільки забезпечує формування, розвиток та використання всіх інших [2]. Сучасний стан людського капіталу в сільській місцевості характеризується значним скороченням запасу та постійною деградацією діючого капіталу. Освітньо-кваліфікаційний рівень працівників сільського господарства найнижчий серед зайнятих в інших галузях економіки. Лише кожний п'ятий працівник на селі закінчив технікум чи інститут, що вдвічі менше, ніж у промисловості, будівництві, у сфері транспорту чи зв'язку.

Теоретична необґрунтованість моделей розвитку сільських територій, суттєві недоліки в реформуванні аграрного сектора економіки та інших сфер економічної діяльності, які мають забезпечувати добробут і високі стандарти життя сільських мешканців, обернулися значними негативними соціальними наслідками для переважної більшості селян. Серед них – спад виробництва продукції, низька оплата праці, скорочення зайнятості та зростання рівня безробіття, напіваварійний стан значної частини житлового фонду та доріг, незадовільний стан соціальної інфраструктури на селі (культурно-побутові заклади, об'єкти освітнянського, лікувально-оздоровчого та спортивного призначення), значні бар'єри в доступі до системи соціальних пільг і виплат, комунального обслуговування, недостатній рівень захисту прав і законних інтересів в різних сферах, зменшення чисельності населення та міграція активної його частини в міста та за кордон, зниження фактичного рівня споживання харчових продуктів порівняно з науково обґрунтованими нормами [3].

Пріоритетність соціального розвитку сільського господарства задекларована в багатьох державних заходах. Практична реалізація завдань соціально-економічного розвитку та відродження села забезпечить виконання комплексу організаційно-економічних заходів, серед яких – оптимальне використання внутрішніх ресурсів і резервів, перехід на ресурсозберігаючі технології та застосування програмно-цільових методів ведення господарства, інтеграція засобів виробництва, покращення взаємовідносин між реальними партнерами по сільськогосподарської діяльності, вдосконалення системи оплати праці з

акцентом на істотне зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення рівня її якості та конкурентоспроможності [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи з позиції багатофункціонального розвитку сільських територій, можна стверджувати, що підтримка аграрного сектору має бути одним з ключових векторів державної політики та сприяти оптимізації структури виробництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності. Головними пріоритетами мають

бути спрямування наявних ресурсів на соціальне відродження села та підвищення доходів жителів, покращення демографічної ситуації, зростання рівня соціальних стандартів та захисту населення, формування ефективної інфраструктури споживчого ринку. Зарубіжний досвід свідчить про необхідність диверсифікації діяльності на сільських територіях як альтернативного джерела доходів селян, зниження рівня бідності та створення передумов для соціально-економічної еволюції місцевості.

Список використаної літератури:

1. Збарський В.К., Горьовий В.П. Демографічні проблеми в Україні та шляхи їх розв'язання // Економіка АПК. – 2009. - № 11. – С. 35-39
2. Кириленко І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І. Г. Кириленко. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 452 с.
3. Рябоконт В.П. Основні напрями соціально – економічної перебудови та розвитку українського села // Економіка АПК. – 2008. - №6. – С. 86-89.

В статтє исследованы основные проблемы сельских территорий и обоснована необходимость их социального возрождения.

Ключевые слова: аграрный сектор, сельская местность, производство, потребление, развитие, реформы

In the article the basic problems of rural areas and the necessity of social regeneration.

Keywords: agriculture, rural areas, production, consumption, development, reforms.

Дата надходження до редакції: 21.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Охріменко І.В.

УДК 502.174:330.131

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

І. В. Мамчук, к.е.н.

О.М. Тур, к.е.н.

Шосткинський інститут Сумського державного університету

В статті досліджено питання застосування кластерного підходу до забезпечення екологічної безпеки підприємств хімічної промисловості. Розглянуті погляди науковців до кластеризації еколого-економічних систем. Як результат кластеризації пропонується створення екологоорієнтованого кластера.

Ключові слова: кластерний підхід, екологоорієнтований кластер, екологічна безпека

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одна з причин погіршення екологічної ситуації в більшості регіонів нашої країни – відсутність результативної управлінської системи раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки хімічних підприємств. Впровадження інновації у сфері екологічної безпеки хімічних підприємств потребують значних матеріальних витрат із тривалим строком їх окупності.

Підґрунтям забезпечення екологічної безпеки підприємств хімічної промисловості є застосування кластерного підходу, який доцільно використовувати в умовах високої концентрації підприємств хімічної промисловості на території окремого регіону. В результаті виробничого, комерційного чи фінансового співробітництва під-

приємств формується їх кластер, в середині якого відбувається тісна співпраця підприємств на основі горизонтальних зв'язків, що спрямована на підвищення екологічної безпеки та конкурентоспроможності виробництв.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми кластеризації еколого-економічних систем та функціонування і розвиток кластерів досліджено в працях численних закордонних та вітчизняних науковців: З. Варналія, М. Войнаренко, Н. Вонортаса, Б. Кваснюка, Д. Келлехера, І. Левіна, Р. Нельсона, М. Портера, К. Савіна, К. Сала-і-Мартіна, С. Соколенка, Я. Жаліла, В. Чужикова та ін.

Разом з тим потребують відповідного теоретичного, організаційно-економічного методичного